

СТРАТЕГІЯ ЗАХИСТУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН ППП: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ І ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ

© 2016 СОЛОДОВНИК О. О.

УДК 334.012:351.746.1

Солодовник О. О. Стратегія захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП: сутність, зміст і порядок формування

Мета статті полягає в дослідженні сутності, змісту, особливостей та порядку формування стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін публічно-приватного партнерства (ППП). Відсутність стратегічного бачення проблем і суперечностей, що виникають у партнерській взаємодії держави та бізнесу, а також зростання загроз в економічній, у т. ч. фінансовій, сфері актуалізують проблему забезпечення стратегічного захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП. Дослідження наукових публікацій з питань розвитку ППП дозволило констатувати, що глибинних наукових розробок щодо стратегічного управління ППП та забезпечення фінансово-економічної безпеки його сторін поки що немає. Розглянуто сутність поняття «стратегія захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП» і запропоновано його визначення; встановлено складові елементи такої стратегії; розроблено організаційний підхід до її формування та реалізації, визначено зміст його етапів та особливості, пов'язані із специфікою здійснення ППП. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є подальший розвиток теоретичних основ і розробка методології формування стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП.

Ключові слова: безпека, захист, публічно-приватне партнерство, стратегія, фінансово-економічні інтереси.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 13.

Солодовник Олеся Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів та кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)

E-mail: solodovnikoa@gmail.com

УДК 334.012:351.746.1

UDC 334.012:351.746.1

Солодовник О. А. Стратегия защиты финансово-экономических интересов сторон ПЧП: сущность, содержание и порядок формирования

Solodovnik O. O. The Strategy for Protecting the Financial and Economic Interests of Parties to the PPP: Essence, Content and Procedure for their Formation

Целью статьи является исследование сущности, содержания, особенностей и порядка формирования стратегии защиты финансово-экономических интересов сторон публично-частного партнерства (ПЧП). Отсутствие стратегического видения проблем и противоречий, которые возникают в партнерском взаимодействии государства и бизнеса, а также рост угроз в экономической, в т. ч. финансовой, сфере актуализируют проблему обеспечения стратегической защиты финансово-экономических интересов сторон ПЧП. Исследование научных публикаций по вопросам развития ПЧП позволило констатировать, что фундаментальных научных разработок по стратегическому управлению ПЧП и обеспечению финансово-экономической безопасности его сторон пока еще нет. Рассмотрена сущность понятия «стратегия защиты финансово-экономических интересов сторон ПЧП» и предложено его определение; установлены основные элементы такой стратегии; разработан организационный подход к ее формированию и реализации, определено содержание его этапов и особенности, связанные со спецификой осуществления ПЧП. Перспективами последующих исследований в данном направлении являются развитие теоретических основ и разработка методологии формирования стратегии защиты финансово-экономических интересов сторон ПЧП.

The article is aimed at studying essence, contents, characteristics, and procedure for formation of a strategy for protecting the financial and economic interests of public-private partnership (PPP). Lack of the strategic vision of the problems and contradictions that arise in partnership of the State and business, as well as increasing economic threats, including ones in the financial sphere, all this actualize the problem of strategic protection of the economic interests of parties to the PPP. A study on scientific publications as to development of PPP has provided to specify that there is not any fundamental researches on the strategic management of PPP and on ensuring the financial-economic security of its parties yet. Essence of the concept of «strategy for protection of the financial and economic interests of parties to the PPP» has been considered and a definition for it has been suggested; the main elements of such a strategy have been determined; the organizational approach to its formation and implementation has been developed, contents of its stages and features associated with the specifics of implementation of the PPP have been defined. Prospects for further researches in this direction will be development of theoretical foundations and elaboration of a methodology of formation of the strategy for protecting the financial and economic interests of parties to the PPP.

Ключевые слова: безопасность, защита, публично-частное партнерство, финансово-экономические интересы.

Keywords: security, protection, public-private partnership, economic and financial interests.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 13.

Fig.: 1. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 13.

Солодовник Олеся Александровна – кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов и кредита, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры (ул. Сумская, 40, Харьков, 61002, Украина)

Solodovnik Olesia O. – PhD (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Finance and Credit, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (40 Sumska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: solodovnikoa@gmail.com

E-mail: solodovnikoa@gmail.com

Повільний розвиток публічно-приватного партнерства (ППП) в Україні, обумовлений відсутністю стратегічного бачення проблем і суперечностей, що виникають у взаємодії держави і бізнесу, порушує питання застосування форм, методів й інструментів стратегічного управління задля збалансування та реалізації інтересів партнерів. З огляду на виклики, що постали упродовж останніх років перед Україною в еко-

номічній, у тому числі фінансовій, сфері відповідна стратегія має забезпечувати, перш за все, захист фінансово-економічних інтересів сторін ППП від внутрішніх та зовнішніх загроз, що перешкоджають їх реалізації.

Над вирішенням проблем розвитку ППП в Україні працюють такі відомі вчені, як: Н. Д. Бабяк, І. В. Богдан, Л. А. Гриценко, О. М. Головінов, М. І. Діба, О. В. Дугопольський, І. В. Запатріна, Т. В. Момот, О. М. Москален-

ко, К. В. Павлюк, В. П. Полуянов, Л. І. Федулова, І. К. Чукаєва та ін. Доробок згаданих вчених став базисом для імплементації у вітчизняну господарську практику зарубіжного досвіду здійснення ППП, побудови адекватних українським реаліям фінансових й інвестиційних механізмів реалізації ППП і розробки методології управління ризиками ППП. Водночас глибинних наукових розробок щодо стратегічного управління ППП і забезпечення фінансово-економічної безпеки його сторін поки що немає.

Оцінюючи стан сучасних досліджень за цією проблематикою, слід констатувати, що українські вчені мають вагомий науковий доробок як у питаннях забезпечення економічної та фінансової безпеки на макро-, мезо- і мікрорівні, зокрема: О. І. Барановський, О. Г. Білорус, І. О. Бланк, З. С. Варналій, Т. Г. Васильців, В. М. Геєць, О. І. Губарева, М. М. Єрмошенко, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, Г. В. Козаченко, О. М. Ляшенко, В. І. Мунтіян, В. А. Предборський, Л. Г. Шемаєва та ін., так і щодо впровадження стратегічного планування й управління економікою та її фінансовою сферою, зокрема: О. І. Амоша, В. П. Вишневецький, О. С. Власюк, В. М. Геєць, М. В. Диха, Ю. В. Кіндзерський, О. І. Ковтун, С. Козловський, А. Кредісов, Б. Літовченко, Я. Б. Олійник, В. Є. Хаустова, С. М. Шкарлет та ін. Утім, незважаючи на це, питання стратегічного захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП у працях згаданих та інших учених також не розглядається.

Таким чином, існує об'єктивна необхідність формування теоретико-методологічних основ розробки і реалізації стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета статті – дослідження сутності, змісту, особливостей та порядку формування стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП.

Ключовим поняттям концепції стратегічного управління є поняття «стратегія», яке у ХХ ст. було запозичене економічною теорією і практикою з військового лексику. З того часу цей термін набув широкого вжитку, але ознайомлення з теоретичними і методологічними напрацюваннями у сфері стратегічного управління свідчить про відсутність єдиного загальноприйнятого його визначення. М. М. Єрмошенко і К. С. Горячева, проаналізувавши різні уявлення економістів про стратегію, дійшли висновку, що «в теорії стратегічного планування і управління думки щодо сутності категорії «стратегія» в основному збігаються до такого: стратегія – це узагальнена модель довгострокового курсу дій у вигляді сукупності визначених перспективних цілей (пріоритетів) і способів (рішень) їх досягнення, в якій зіставлено поставлені цілі та можливості їх реалізації» [1, с. 74].

Відповідно, не спостерігається однастайності у визначенні концепту стратегії й серед фахівців у галузі безпеки. Так, у Законі України «Про організацію оборонного планування» від 18 листопада 2004 р. № 2198-IV стратегія національної безпеки України визначена як узгоджена за метою, завданнями, умовами і засобами довгострокова комплексна програма практичних дій

щодо забезпечення захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

На думку Г. П. Ситника, під стратегією національної безпеки розуміють певну систему науково обґрунтованих поглядів на сукупність національних цілей, принципи, підходи, методи та механізми їх досягнення, які в сукупності є концептуальною основою вдосконалення загальної моделі стратегічного забезпечення національної безпеки [2, с. 396].

В. І. Мунтіян вважає, що стратегія економічної безпеки передбачає визначення мети і завдань системи забезпечення економічної безпеки, напрямів їх вирішення, а також форм і способів застосування відповідних сил і засобів, можливість їх перегрупування, створення необхідних резервів для нейтралізації та локалізації можливих загроз [3, с. 412].

О. І. Барановський визначає стратегію фінансової безпеки як політичний і економічний курс у діяльності фінансових органів державної влади, економічних і фінансово-банківських структур, спрямований на створення умов і ресурсів фінансової стабілізації й економічного вrostання при збереженні та єдності й цілісності країни, її економічного простору і фінансової системи [4, с. 308].

І. О. Бланк розглядає стратегію забезпечення фінансової безпеки як один із видів функціональної стратегії підприємства, яка забезпечує захист його фінансових інтересів від різноманітних загроз шляхом формування довгострокових цілей цього захисту, вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення, адекватного корегування напрямів і форм захисту при зміні факторів і умов фінансового середовища його функціонування [5, с. 188].

І. П. Мойсеєнко й О. М. Марченко пропонують дефініцію фінансово-економічної безпеки. На їх думку, стратегія фінансово-економічної безпеки – це розроблення довгострокового плану для забезпечення реалізації мети, завдань та досягнення цілей підприємства, зокрема забезпечення фінансової та економічної безпеки, а також планування розподілу ресурсів в умовах постійної нестабільності зовнішнього середовища та адаптації до нього, для захисту цього підприємства від впливу загроз, ризиків і досягнення нормального та безпечного його функціонування [6, с. 326].

Відмінності у розумінні сутності стратегії як економічної категорії є першопричиною різноманіття підходів до визначення змісту та складових етапів процесу формування різноманітних стратегій держави, регіону і підприємства, зокрема, стратегій економічної та фінансової безпеки.

Для узагальнення існуючих підходів до визначення змісту (складових) стратегії безпеки нами проведено контент-аналіз, результати якого наведено в *табл. 1*.

На підставі даних *табл. 1* можемо зробити висновки, що фахівці у сфері забезпечення безпеки найбільш вагомими складовими стратегії вважають такі складові: характеристика загроз (частота згадувань 0,9); механізм забезпечення безпеки (захисту) (частота згадувань 0,8); критерії та параметри безпеки (частота згадувань 0,6);

Складові стратегії національної, економічної, фінансової та фінансової безпеки на різних рівнях ієрархії управління

Складова	Джерело										Кількість згадувань
	[7, с. 30]	[8, с. 346]	[9, с. 35]	[10, с. 15]	[11, с. 38]	[3, с. 412]	[4, с. 310]	[1, с. 207]	[2, с. 409]	[12]	
Характеристика загроз	+	+	+		+	+		+	+	+	9
Критерії та параметри безпеки	+	+	+		+			+	+		6
Механізм забезпечення безпеки (захисту)	+	+	+	+	+	+	+			+	8
Основні засади системи забезпечення (управління) безпеки		+				+				+	3
Характеристика інтересів		+				+	+	+	+	+	6
Цілі і завдання загальної стратегії			+				+				2
Ресурсне забезпечення (ресурсні обмеження)				+				+	+		3
Фактори, що підривають стійкість						+				+	2
Політика						+	+	+		+	4
Напрями забезпечення безпеки						+	+			+	3
Заходи							+				1
Частина місії та стратегії підприємства								+			1
Результати аналізу середовища								+			1
Рівні реалізації стратегії по центрах відповідальності								+			1
Об'єкт стратегії								+			1
Стратегічні рішення								+			1
Інструменти								+			1
Інформаційне і правове забезпечення (обмеження)								+	+		2
Форми і методи реалізації стратегії								+			1
Організація здійснення запланованих заходів								+			1
Результативність стратегії								+			1
Інтервал стратегічного планування									+		1
Інтервал поточного планування									+		1
Значення потенційних і реальних загроз									+		1

характеристика інтересів (частота згадувань 0,6). Такі складові стратегії, як: ресурсне забезпечення (ресурсні обмеження), політика, заходи, інструменти, інформаційне і правове забезпечення (обмеження), форми і методи реалізації стратегії, організація здійснення запланованих заходів, можна, на нашу думку, віднести до такої складової, як механізм забезпечення безпеки (захисту).

Виходячи з мети стратегії захисту фінансово-економічних сторін ППП, яка полягає у захисті фінансово-економічних інтересів державного/приватного партнера, та враховуючи результати узагальнення підходів до виокремлення складових стратегій національної, економічної та фінансової безпеки, під стратегією захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП пропонуємо розуміти узагальнену модель довгострокового курсу дій у вигляді сукупності визначених фінансово-економічних інтересів партнерів у здійсненні ППП, цілей та механізму забезпечення їх захисту від загроз, що заважають їх реалізації. Така стратегія: визначає

фінансово-економічні інтереси партнерів щодо здійснення ППП; містить характеристику загроз фінансово-економічним інтересам партнерів у здійсненні ППП; визначає цілі стратегії захисту фінансово-економічних інтересів партнерів щодо здійснення ППП; установлює критерії та параметри фінансово-економічної безпеки партнерів; розкриває механізм забезпечення захисту фінансово-економічних інтересів партнерів щодо здійснення ППП.

Розгляд існуючих підходів до алгоритмізації процесу формування і реалізації стратегії національної, економічної та фінансової безпеки [1, с. 68, 208–210; 2, с. 494–508; 5, с. 196; 6, с. 331] крізь призму особливостей, принципів і послідовності етапів здійснення ППП, а також основних положень концепції стратегічного управління, дає можливість запропонувати авторську розробку алгоритму формування і реалізації стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП (рис. 1).

Рис. 1. Процес формування і реалізації стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП

На першому етапі розробки стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП проводять стратегічний аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища партнера, який дозволяє визначити його фінансово-економічні інтереси щодо здійснення ППП, а також чинники, що впливають на їх реалізацію. На цьому етапі фінансово-економічні інтереси класифікуються за взаємністю: індивідуальні та спільні. Другий етап передбачає аналіз факторів, що негативно впливають на реалізацію фінансово-економічних інтересів, та ідентифікацію загроз. Проведений аналіз умов реалізації фінансово-економічних інтересів дозволяє сформулювати цілі діяльності, спрямованої на їх захист, що є суттю завдання на третьому етапі формування стратегії. Цілі стратегії мають бути не тільки сформульовані вербально – бажано, щоб вони мали також кількісну верифікацію за допомогою чітких показників, що уможливить оцінку ступеня їх виконання й досяжність [13, с. 100]. Цілі мають бути класифіковані: цілі діяльності щодо захисту індивідуальних фінансово-економічних інтересів і цілі діяльності, спрямованої на

захист спільних фінансово-економічних інтересів (такі цілі мають бути погоджені з партнером).

Четвертий етап формування стратегії полягає в оцінці фінансово-економічної безпеки партнерів, яка дозволяє визначитися з можливостями реалізації цілей стратегії і є основою розробки заходів, спрямованих на досягнення цілей захисту фінансово-економічних інтересів, що є змістом п'ятого етапу. Заходи щодо захисту спільних фінансово-економічних інтересів сторін ППП розробляються на основі принципу комплементарності захисних механізмів партнерів. На заключному етапі формування стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП проводиться оцінка ризику неповного виконання стратегії та (за необхідності) уточнюється стратегія.

Реалізація стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП полягає в розробці організаційно-економічного механізму реалізації заходів, спрямованих на досягнення цілей захисту фінансово-економічних інтересів партнерів, реалізації цих заходів та оцінці обраної стратегії, результати якої враховуються

під час формування стратегії захисту при реалізації інших проектів ППП.

Специфіка відносин, що виникають під час здійснення ППП, обумовлює низку особливостей формування і реалізації стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП, основними серед яких є:

- ✦ у партнерській взаємодії державний і приватний партнери мають власні фінансово-економічні інтереси щодо здійснення ППП, вільні у визначенні форм і методів досягнення цілей, тому, на нашу думку, стратегію доцільно розробляти кожному з партнерів окремо, але такі її складові, як спільні фінансово-економічні інтереси і заходи щодо їх захисту мають бути узгодженими на третьому етапі здійснення ППП – під час укладання договору про ППП з переможцем конкурсу;
- ✦ згідно зі світовою практикою та українським законодавством пропозиції щодо здійснення ППП можуть подавати на розгляд уповноваженого органу влади і державний, і приватний партнери. Оскільки вже на цьому етапі виникає загроза реалізації фінансово-економічних інтересів ініціатора проекту – відхилення пропозиції, тому йому необхідно розробляти стратегію захисту на першому етапі здійснення ППП – під час ініціювання проекту й обґрунтування його доцільності. Іншим сторонам ППП доцільно формувати стратегію захисту фінансово-економічних інтересів не пізніше другого етапу здійснення ППП – під час вибору приватного партнера;
- ✦ термін стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП має бути не меншим за термін дії договору про ППП, оскільки порушення його (договору) умов може завадити реалізації фінансово-економічних інтересів партнерів. Ураховуючи те, що угоди про ППП є довгостроковими, зазначене положення не суперечить положенням концепції стратегічного управління.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна сформулювати такі висновки:

1. Під стратегією захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП слід розуміти узагальнену модель довгострокового курсу дій у вигляді сукупності визначених фінансово-економічних інтересів партнерів у здійсненні ППП, цілей та механізму забезпечення їх захисту від загроз, що заважають їх реалізації.

2. Стратегія захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП має включати: 1) характеристику фінансово-економічних інтересів партнерів щодо здійснення ППП; 2) характеристику загроз фінансово-економічним інтересам партнерів у здійсненні ППП; 3) цілі стратегії захисту фінансово-економічних інтересів партнерів щодо здійснення ППП; 4) критерії та параметри фінансово-економічної безпеки партнерів; 5) механізм забезпечення захисту фінансово-економічних інтересів партнерів щодо здійснення ППП.

3. Організаційний підхід до формування і реалізації стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП передбачає таку послідовність: визначення фінансово-економічних інтересів державного/приватного партнера щодо здійснення ППП → ідентифікація загроз фінансово-економічним інтересам державного/приватного партнера у здійсненні ППП → визначення цілей стратегії → оцінка рівня фінансово-економічної безпеки державного/приватного партнера → розробка заходів, спрямованих на досягнення цілей захисту індивідуальних та спільних фінансово-економічних інтересів партнерів → оцінка ризиків реалізації цілей та уточнення стратегії → розробка організаційно-економічного механізму реалізації заходів, спрямованих на досягнення цілей захисту фінансово-економічних інтересів партнерів → реалізація заходів, спрямованих на досягнення цілей захисту фінансово-економічних інтересів партнерів → оцінка стратегії.

Запропонований підхід ґрунтується на таких основних принципах здійснення та забезпечення ППП: співробітництво партнерів здійснюється на договірних засадах, рівність ставлення, конкуренція між потенційними учасниками ППП, розподіл зобов'язань та відповідальності між партнерами, справедливий розподіл ризиків та вигід від реалізації партнерства, довгостроковий характер партнерства, узгодження інтересів сторін партнерства, інституціоналізація ППП.

Підсумовуючи, слід зазначити, що актуальність і гострота проблеми активізації партнерських відносин держави і бізнесу в сучасних надскладних економічних умовах, що склалися в Україні, свідчать про необхідність подальшого розвитку теоретичних основ і розробки методології формування стратегії захисту фінансово-економічних інтересів сторін ППП. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Єрмошенко М. М., Горячева К. С.** Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: монографія. Київ: Національна академія управління, 2010. 232 с.
2. **Ситник Г. П.** Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади). Київ: НАДУ, 2012. 544 с.
3. **Мунтіян В. І.** Економічна безпека України. Київ: Видавництво КВІЦ, 1999. 462 с.
4. **Барановський О. І.** Філософія безпеки: монографія: у 2 т. Київ: УБС НБУ, 2014. Т. 1: Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. 831 с.
5. **Бланк И. А.** Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Эльга, Ника-Центр, 2004. 784 с.
6. **Мойсеєнко І. П., Марченко О. М.** Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посіб. Львів, 2011. 380 с.
7. **Предборський В. А.** Економічна безпека держави: монографія. Київ: Кондор, 2005. 391 с.
8. Глобалізація і безпека розвитку: монографія/О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін.; кер. авт. кол. і наук. ред. О. Г. Білорус. Київ: КНЕУ, 2001. 733 с.
9. **Буркальцева Д. Д.** Державні механізми управління макроекономічною безпекою України. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 11. С. 29–37.

10. Белоусова І. А., Кириченко О. А. Вибір моделі економічного розвитку України у вимірі національної безпеки. *Економіка та держава*. 2010. № 8. С. 10–15.

11. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Київ, 2008. 48 с.

12. Карковська В. Я. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства // Інтегроване стратегічне управління: проблеми адміністрування, економічної безпеки та проектної діяльності: тези доповідей першої міжвузівської науково-практичної конференції (24–26 квітня 2013 р., Львів). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. С. 31–32. URL: ena.lp.edu.ua:8080/.../16-Karkovska-31-32.pdf

13. Швабій К. І. Теоретичні підходи до формування і реалізації податкової політики держави. *Фінанси України*. 2015. № 10. С. 90–103.

REFERENCES

Baranovskyi, O. I. *Filosofia bezpeky* [The philosophy of security. Foundations of economic and financial security of economic agents]. Vol. 1: *Osnovy ekonomichnoi i finansovoi bezpeky ekonomichnykh ahentiv*. Kyiv: UBS NBU, 2014.

Blank, I. A. *Upravleniye finansovoy bezopasnostyu predpriyatiya* [Administration of financial security of the enterprise]. Kyiv: Elga; Nika-Tsentr, 2004.

Bilorus, O. H. et al. *Hlobalizatsiia i bezpeka rozvytku* [Globalization and security of development]. Kyiv: KNEU, 2001.

Burkaltseva, D. D. "Derzhavni mekhanizmy upravlinnia makroekonomichnoiu bezpekoiu Ukrainy" [State management mechanisms macro-economic security of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 11 (2010): 29-37.

Belousova, I. A., and Kyrychenko, O. A. "Vybir modeli ekonomichnoho rozvytku Ukrainy u vymiri natsionalnoi bezpeky" [The choice of the model of economic development of Ukraine in the dimension of national security]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 8 (2010): 10-15.

Karkovska, V. Ya. "Osoblyvosti upravlinnia systemoiu finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Features of management system of financial and economic security of the enterprise]. ena.lp.edu.ua:8080/.../16-Karkovska-31-32.pdf

Muntiian, V. I. *Ekonomichna bezpeka Ukrainy* [Economic security of Ukraine]. Kyiv: Vyd-vo KVITS, 1999.

Moiseienko, I. P., and Marchenko, O. M. *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Management of financial and economic safety of the enterprise]. Lviv, 2011.

Predborskyi, V. A. *Ekonomichna bezpeka derzhavy* [Economic security of the state]. Kyiv: Kondor, 2005.

Sytnyk, H. P. *Derzhavne upravlinnia u sferi natsionalnoi bezpeky (kontseptualni ta orhanizatsiino-pravovi zasady)* [State management in the sphere of national security (conceptual and legal framework)]. Kyiv: NADU, 2012.

Shvabii, K. I. "Teoretychni pidkhody do formuvannya i realizatsii podatkovoi polityky derzhavy" [Theoretical approaches to the formation and implementation of state tax policy]. *Finansy Ukrainy*, no. 10 (2015): 90-103.

Vlasiuk, O. S. *Teoriia i praktyka ekonomichnoi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku* [Theory and practice of economic security in the system of the science of Economics]. Kyiv, 2008.

Yermoshenko, M. M., and Horiacheva, K. S. *Finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: derzhava i pidpriemstvo* [The financial component of economic security: the state and the company]. Kyiv: Natsionalna akademiia upravlinnia, 2010.